

ségükből azt, ami örök, addig nem szabad kimondanunk a végzetes szót: minden hiábavaló, nem érdemes! Mert lám: „Mindenki megy a maga útján, de találkozunk néhanap a sivatagok Jákob-kútján. A Jákob-kút hol bútól árad, hol meg örömtől duzzad, s meglásd: ha együtt merítünk belőle, el nem felejtjük többé egymást. Mehet ki-ki a maga útján, de testvérekké ötvöződünk a sivatagok Jákob-kútján“. Erre a mély és emberien szép igazságra azoknak helyállása eszméltet minket, akikről szólottam. Hinnünk kell az ember jóra valószínűségében, nevelhetőségében, s dolgozni, tenni kell nekünk is azért, hogy a láthatatlan Isten látható gyermeke és a világ is olyan értékek teremtője és hordozója legyen, melyekre a derús holnapot építeni lehet! Ők is így hittek, ők is így tettek, ők is így álltak. Ennek a hitnek, tettnek, megállásnak köszönhetjük átvett örökségünket, melyet ápolni, továbbadni elmulaszthatatlan kötelességünk. Boldog az az utód, az a tanítvány, aki bizonytalanzkodó életútján, de legalább az emlékezés ünnepi, meghitt perceiben hallani véli szavukat, mintha azt mondnák:

„A vadnak könnyű: menekülhet. / Madárnak könnyű: elrepülhet. / Virágnak könnyű: zárhat kelyhet, / Felhőnek könnyű: könnyet ejthet. / A napnak könnyű: elborulhat, / Csillagnak is könnyű: lehullhat. / De sorsa bármilyenre válik: / Az ember állja meg haláláig!“ Ámen.

KOVÁCS ISTVÁN

BOLDOG SZEGÉNYEK

Mt 5,3

A „boldogokról“ szóló tanítás a Hegyi beszéd bevezető részét képezi. A Hegyi beszéd elnevezésnek jelképes értelme, jelentése is van. Jézus mintegy felülről akarja szemléltetni az életet. Hallgatóságával is meg akarja értetni ezt. A hegyről széttekintve többet és messzebb lát az ember. Sokan annyira belefeledkeznek-temetkeznek az élet hétköznapi, földközeli dolgainak és eseményeinek tengerébe, hogy néznek, de nem látnak. Nem látnak messzebbre — ahogyan mondani szoktuk — az orruknál. Ahhoz, hogy Jézus szemszögéből nézhessük, és ne csak nézzük, de lássuk is az életet, a boldogságot: követnünk kell Jézust. Ennek feltétele: eddigi életünk teljes átértékelése. Meg kell változtatnunk a boldogságról vallott felfogásunkat is.

Egy színházi műsorban jegyeztem meg ezt a figyelemre méltó jelenetet. A színészek néhány papirtrombitát osztottak szét a hallgatóság között. Arra kérték őket, hogy amennyiben egyetértenek a színpadon elhangzó kérdésekkel és igennel válaszolnának azokra, akkor fújjanak bele a trombitába. A humoros kérdések között elhangzott a következő komoly is: Hiszik-e, hogy a pénz nem boldogít? Mélységes, néma csend a nézőtérén. Egyetlen trombita se szólalt meg, ami azt jelentette, hogy senki sem kívánt igennel válaszolni a kérdésre. Szinte általános vélemény, hogy a pénz boldogít, boldoggá tesz. Elgondolkoztató „pillanatkép“. Csiki László verssorát juttatja eszembe: „Szemükön pénz, bár

meg sem haltak“. Sajnos, nem elszigetelt jelenséggel van dolgunk. Tünettelen, kortünettelen. A testi életet élő, anyagi ember azt hiszi, hogy a föld javai kizárólag élvezeteit, boldogságát hivatottak szolgálni. Minél több pénzt sikerült összegyűjtened, minél nagyobb anyagi erőforrásokkal rendelkezel, annál boldogabb leszel. Csoda-e, hogy szokatlanul, furcsán csendül bele a ma emberére jellemző ezen közfelfogásba Jézus tanítása: „Boldogok a szegények..?“ Csoda-e, hogy ágaskodik bennünk az ellenkezés, a tagadás szelleme, midőn a Hegyi beszédet halljuk? Boldogok a szegények? Ugyan életünk mindennapos „tényei“ ennek épp az ellenkezőjéről tanúskodnak. Szerintünk épp a gazdagok, a jómódban élők a boldogok!

Valahogy így — Jézussal ellenkezve, vitatkozva — fogalmazódik a mi „ellen-hegyibeszédünk“. Meglepő, hogy míg így vitatkozunk Jézussal, eszünkbe sem jut az az elemi logikai tévedés, amelynek máris áldozatai lettünk. Mi úgy véljük, hogy boldogok a gazdagok. Arra nem is gondolunk, hogy milyen egyszerű volna, ha így el lehetne intézni a boldogság problémáját. Ha a gazdagság és boldogság közé egyenlőségjelet lehetne tenni: ha pénzzel és anyagi javakkal egyszerűen meg lehetne oldani ezt a kérdést. Milyen egyszerű volna. Sokan próbálkoztak már ezzel. Meggazdagodtak, de boldogok mégsem lettek. A pénz, az anyagi jólét és gazdagság még nem jelent feltétlenül boldogságot is. Attól eltekintve, hogy minden anyagi gazdagság és jólét bizonytalan, a vagyon önmagában még nem elégítheti ki az ember boldogságvágyát. A gazdag ember állandó gondok és nyugtalanság légkörében él. A vagyon megszerzése, gyarapítása és az elvesztés lehetősége állandó útítársává teszi az aggodást, a rettegést. Egy szegény embernek nem kell attól tartania, hogy elrabolják a gyermekét és hatalmas váltságdíjat követelnek érte, de egy milliomosnak igen.

Boldogok tehát — mégis — a szegények? Kérdezzük, és reájuk gondolunk. Földünkön naponta tízezrek hálnak meg az elégtelen táplálkozás következtében. Igaz, az ember nemcsak kenyérrel él, de elsősorban azzal. Ezekre a szerencsétlen páriákra gondolt volna Jézus, amikor a szegényeket boldogoknak nevezte? Nem, ezeket a szerencsétleneket nem nevezhette semmiképpen boldogoknak. A kényszerű szegénység és nyomorúság nem lehet a boldogság szülője. Akkor hát: milyen szegényekre gondolt Jézus?

Meg kell mondanom, hogy Jézus ezen tanításának értelmezésével, magyarázásával, köteteket kitevő szakirodalom foglalkozik. A Máté evangélista által használt „lelki szegények“ kifejezés meglehetősen sok találgatásra adott és ad okot. A legkezdetlegesebb értelmezés szerint: boldogok az együgyűek, a szellemi fogyatékosok. Ez azonban semmiképp nem fogadható el. Jézus nem az együgyűek, nem a szellemi fogyatékosok számára ígéri a boldogságot. Egész tanításán átragyog az Istentől kapott értelem nagyszerűségének fénye. Különben is, csak az ember lehet boldog vagy boldogtalan, mert egyedül ő képes — épp lelki és értelmi adottságainak köszönhetően — tudatosan felismerni boldog vagy boldogtalan állapotát.

Épp az ilyen félreértések és félremagyarázások elkerülése érdekében újabban így fordítják a szóbanforgó bibliai verset: boldogok, akik a szegénység szellemét birtokolják. Boldogok, akik helyesen értékelik a földi javakat, akik megértették, hogy a gazdagság is, a szegénység is,

csak külső burka az életnek, s épp mert lelkük nem tapad a pénzhez, a vagyonhoz, a gazdagsághoz: nem az anyagi jóléttől várják a boldogságot. Így is mondhatom mindezt: boldogok, akik a szegénység szellemét birtokolják, mert túltették magukat a pénz, az anyagi jólét, a meggazdagodás bűvös vonzásán. Boldog, aki nem él állandó feszültségben, „a szerzés szédületében“. Talán erre érzett rá Arany János is, mikor szép sorait fogalmazta: „Földi ember kevéssel beéri, vágyait ha kevesebbre méri“.

A boldogító szegénységnek természetesen többfajta megvalósulása lehetséges. Boldog például az az ember, aki érzi szegénységét a tudásban, érzi a szellemi kincsek hiányát. Ez a szegénység a boldogság forrása lesz, ha tanulásra ösztönzi és különféle lelki, szellemi kincsek megszerzésére sarkallja az embert. Boldog például az az ember, aki fájlóan érzi: mily kevéssé ismeri Istent. Ezért szívesen hallgatja a prédikációt vagy olvassa a Bibliát. Boldog szegény az, aki elégedetlen lelki gazdagságával, erényeivel, szeretete hőfokával. Ilyen értelemben igaz a megállapítás, hogy „a szegénység nem koronája, hanem gyökere a keresztény életnek“. Nem lehetnek boldogok azok a gazdagok, akik úgy vélik, hogy ők nagyon jól megvannak Isten nélkül. Van pénzüik, összekuporgatott vagy harácsolts vagyonkájuk, házuk, autójuk, életbiztosításuk, és nem szorulnak sem Istenre, se emberre. Nem lehetnek boldogok azok az öntelt gazdagok, akik — miként a farizeusok — azt gondolják, hogy a tökéletesség birtokában vannak; a jóllakottak, akik nem érzik szegénységüket, s nem éheznek Isten után, hanem aranyaikon üldögélnek. Az ilyenekről mondja Jézus: „könnyebb átmenni a tevének a tú fokán, mint a gazdagnak bejutni az Isten országába.“ (Mt 19,2—4).

Tanulságos legendát olvastam egy szegény és egy gazdag emberről. Mindketten hittek Istenben. Legnagyobb meglepetésükre, Szent Péter először a gazdag embert vezette be a mennyországba. Bezárta utána a kaput és így szólt a szegényhez: várj türelemmel! Még jobban meglepődött azonban, midőn hallotta, hogy milyen üdvivalgással fogadják odabent a gazdag embert. Úgy látszik, — gondolta fejcsóválva a szegény ember —, itt sincs igazság. Szemrehányóan tekintett tehát Péterre, amikor előtte is kinyitotta az ajtót. Méltatlankodása csak nőtt, amikor odabenn minden ünneplés nélkül fogadták. Péter azonban mindent megmagyarázott. Ne zúgolódj, kedves fiam, mert rád nagyobb örömök várnak, mint a gazdag emberre. Az ünneplésen pedig ne csodálkozz! Ilyen magadfajta szegény ember naponta érkezik a mennyországba, de gazdag csak száz évben egyszer.

Ez persze csak ártatlan legenda, mese. De csak azok a szegények az igazi gazdagok, a boldogok, akik olyan kincseket gyűjtöttek életükben, amelyeket a moly meg nem rág és a rozsdá meg nem emészt.

Boldog ember vagy? Nem azt kérdelem, hogy mid van. Erre könnyen tudnál felelni. Van szép lakásod. Vannak modern gépeid. Van autód, jó fizetésed és elegáns ruhád; vannak rangos barátaid és befolyásos ismerőseid. Ezek is hozzájárulhatnak boldogságodhoz, de nem lehet ez az alapja. Ha helyesen akarod érteni és értékelni Jézus szavait a szegénységről és boldogságról, akkor így gondolkozz: kevesebbet a múltidőkből és minél többet a lelki kincsekből, az örökkévalókból. Ez a boldog „lelki szegénység“. Gazdag szegénység. Ámen.

Ha valaki ezt a kijelentést meghallja, és csak ezt hallja meg az evangéliumból, akkor kétségtelenül megütközik és igen elmarasztaló véleményyt alkothat róla. Épp úgy jár, mint azok, akik egyáltalán nem, vagy csak igen felületesen ismerik az evangéliumot. Az ilyen emberek hajlamosak rögtön arra gondolni, hogy a kereszténység — épp a felolvasott bibliai vers igazolná ezt — valami örök világfájdalmat hirdető tanítás. Olyan hit- és életfelfogás, amely a szenvedést, a vigasztalan szomorúságot és a bánatot eszményíti, s képviselőit fekete gyászba öltözteti. Egészen tragikus félreértése ez a keresztény tanításnak!

Mindenekelőtt arra kell felhívnom figyelmeteket, hogy Jézus evangéliumnak, vagyis: *örömmüzenetnek* szánta tanítását. Örömmüzenetet kívánt átadni tanítványainak, minden korok emberének. Az általa formált keresztény életnek bizakodó optimizmusa és életvidám derű az alapszíne. Meggyőződésem, hogy mindazok az emberek, akik ezekkel elmentésen hirdetik és magyarázzák az evangéliumot, akik csak a szomorúságot és szenvedést látják benne, s a templomokat is az örökös könnyezés és könnyezettetés hajlékának tartják: mélységesen tévednek. Mindazok, akik a történelem folyamán megértették és magukévá tették Jézus tanítását, úgy állnak előttünk, mint életigenlő, derűs lelkű, örvendező és boldog emberek. Életük arról tanúskodik, hogy még a legnagyobb próbák vagy szenvedések idején is megőriztek lelkükben valami töretlen derűt, valami életvidám bizakodást, aminek sokszor magyarázatát sem tudták adni, de megtartotta, éltezte őket. Példaként említhetjük Asszisi Ferencet, akinek életére — születésének 800. évfordulója alkalmából a tavaly emlékezett a keresztény világ. A teljes egyszerűséget és szegénységet vállaló, jézusi életformát megélt „mindig vidám testvér“, énekelve járta Itália városait, és egész életét, környezetét betöltötte lelkének csodálatos derűje. A még távolabbi múltból hivatkozhatunk akár Pál apostolra is, akinek minden oka meglett volna, hogy az evangéliumért vállalt próbák és szenvedések idején szomorkodjon, panaszosan siránkozzon. Ő azonban a római fogságában is arra biztatta híveit, hogy: „örvendjete az Úrban, ismét mondom, örüljete!“ (Fil 4,4).

Ezek a példák, — melyeknek számát még gyarapítani lehetne — mind arra utalnak, hogy mindazok, akik megismerték és megélték a keresztény vallás legbensőbb szellemi igényét, azok az élet minden helyzetében — próbák és nehéz szenvedések idején is — meg tudtak őrizni lelkükben valami töretlen derűt és bizakodó optimizmust, ami életerőssé és boldoggá tette őket. Mindezzel azt szerettem volna igazolni számotokra, hogy a keresztény vallás bensőséges lelkiörömet, kiegyensúlyozott, egészséges életerőt, bizakodó derűt és boldogságot biztosító hit- és életfelfogás. Mindazok, akik nem érzik, nem találják meg hitükben, vallásukban mindezt, azoknak feltétlenül felül kell vizsgálniuk vallásosságukat, hit- és életfelfogásukat.

Tagadhatatlan azonban, hogy lehetünk mi bármennyire is bizakodó életszemléletű, derűs emberek, ezért még nem fognak elkerülni bennünket az élet próbái, szomorúságai és szenvedései. Ezekről nem men-